

[K] **IS DE AVANT-GARDE UITGESPEELD?
DE ACHTTIENDE NEDERLANDSE MUZIEKDAGEN**

In een lezing op 2 september 1970 blikte Györgi Ligeti terug op vijftienvijftig jaar zomercursussen Nieuwe Muziek in het avant-gardecentrum Darmstadt: “We werkten vierentwintig uur per dag door in de elektronische studio, met wat bier, verder niets, zonder slaap. Als we naar buiten kwamen wisten we niet of het dag of nacht was. Dat was die ongelofelijk vruchtbare tijd van de jaren vijftig. Men had het gevoel: hier gebeurt iets en ik zit er middenin. Hier te zijn, om het allemaal mee te maken, dat was het enige wat telde. Zo’n situatie zou moeten terugkeren, wil men dat er weer iets volkomen nieuws gebeurt.”

Nee, die periode keert niet terug, die was en bleef uniek. Tenzij er een Derde Wereldoorlog uitbreekt en vervolgens de jongere generatie zich weer afzet tegen de besmette oudere. In de vroege jaren vijftig telde het concept, je vroeg je zelfs af: waarom moet muziek eigenlijk nog worden uitgevoerd, het staat toch perfect op papier?

Dergelijke overdenkingen onder het thema “Waar staat de muziek voor morgen” speelden een rol tijdens de Nederlandse Muziekdagen in Muziekgebouw aan’t IJ in Amsterdam, midden oktober 2009. Er waren enkele tientallen premières, maar er werd ook volop gedebatteerd. Micha Hamel, componist, dirigent, dichter en programmeur, had al in diverse interviews zijn licht doen schijnen. Enigszins provocerend zei hij: “Volgens mij is er geen toekomst voor de westerse kunstmuziek. Het is een relict van een gesloten burgercultuur. Wij moeten actief nadenken over wat we als kosmopolieten en wereldburgers moeten gaan doen met de muziekcultuur als nieuwe uitdaging.”

Hierin proefde je de noodkreet van iemand die is vastgelopen en die elders steun zoekt. Of liever: iemand die uit een benauwend klein kringetje wil stappen. Die het grote publiek opzoekt, zoals Pierre Boulez in 1953 vaststelde, na die geweldig spannende jaren van experimenteren: “Nu is de tijd rijp om het publiek te laten horen wat er hier gebeurt.” Maar Boulez wendde zich nog tot een publiek van ingewijden, en die tracht Hamel juist te ontvluchten. Een manier om de boel open te breken vond hij in de relatie tussen muziek en poëzie. Hamel: “De toekomst ligt in het overvloeien van verschillende kunstvormen, er zal meer dan nu gebruik worden gemaakt van het projecteren van teksten en sprekers. De grammatica en de versvoeten van de taal zullen hernieuwd gebruikt worden om de muziek vorm te geven. Met mijn programmering wil ik daaraan een bijdrage leveren.”

Kortom, kosmopolitisch, spannender en aansprekender in een wisselwerking met andere disciplines, zo geraken we wellicht uit de impasse. Aldus bood het festival een voortdurende relatie tussen tekst en muziek, tekstloos was er niets. Om enkele voorbeelden te geven: Wim Laman toonde verfijnde zettingen van Japanse haiku-achtige gedichten op achttiende-eeuwse Surimono-prenten, Bob Zimmerman destilleerde uit diverse fragmenten uit het werk van Ramsey Nasr een opera zonder mise-en-scène, maar desalniettemin beeldend genoeg. Heel spannend wist Florian Maier het posthumane expressionisme van Saskia de Jong om te zetten in een broeierige muzikale hel. Met daartegenover in een ander uiterste, alledaagse teksten over huisvuil en jaarrekeningen bij Hamel door Willem Breuker vertaald in een gillende circusact. Ja, er viel heel wat te zien.

Meestal plakte de muziek aan de teksten vast, amusant, maar niet direct schokkend vernieuwend. Anders lag dit bij Peter Adriaansz, een componist die geboren werd in 1966, leerling is van onder meer Louis Andriessen en thans actief is als artistiek leider van de Slagwerkgroep Den Haag. De koppelpoging van Nachoem Wijnberg liep op een mislukking uit, maar het klikte wel degelijk met het intrigerende proza van Astrid Lampe op teksten als “aa en a, oo en o, ii en ee”. Die abstracte klanktaal sloeg aan. Andriaansz’ uiterst traag verglijdende microtonale harmonieën hadden Ligeti enthousiast kunnen

maken, verwijzend naar een strikt gesloten eigen wereld. Het kan overigens nog trager en langer, denk aan een vijf uur durend strijkkwartet van Morton Feldman, en het is precies die wereld die Adriaansz vooral bezighoudt.

In de Gaudeamus Muziekweek klonk zijn *Triple Concerto*, waarbij hij in een uitvoerige toelichting onder meer opmerkte: “Al vele jaren heb ik een geheime bewondering (op de rand van jaloezie) voor een bepaald type partituur uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Deze partituren zijn vooral van Amerikaanse componisten en delen het kenmerk dat zij genoteerd zijn op niet meer dan één A4'tje waarop de belangrijkste informatie is geschreven. Maar soms duren de stukken nog buitengewoon lang ook.”

Die precisie in een verweving van hoorbare wiskunde, klank en vorm (bijvoorbeeld in een canonische vertaling van de driehoek van Pascal in een aantal werken voor het Ives Ensemble) is hoogst typerend. Bij Adriaansz geen speculaties over menselijke omstandigheden, culturele tradities, geschiedenis of persoonlijke gevoelens van de componist, maar veel meer een benadering waarbij de componist geheel ondergeschikt is aan zijn onderwerp. Niks geen lekkere swing in korte, leuke stukjes, maar eerder een fascinerende hallucinerende beleving van de ruimte. Daarbij hoor ik Adriaansz' muziek liever zonder teksten, want die dreigen de muziek te reduceren tot een decor, tot een achtergrondje.

Nee, de avant-garde is nog niet uitgespeeld, al plaatst de schijnwerper van deze tijd zijn licht liever op aansprekende postmoderne neoromantiek.

ERNST VERMEULEN

De achttiende editie van de Nederlandse Muziekdagen vond plaats op 10 en 11 oktober 2009 in het Muziekcentrum aan't IJ in Amsterdam.

Meer informatie is te vinden op www.nederlandsemuziekdagen.nl.